

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA SUYUN JEOPOLİTİK GÜCE DÖNÜŞÜMÜ: TÜRKİYE’NİN SU POLİTİKASI VE STRATEJİSİ

The Transformation of Water into a Geopolitical Power in The Context of
Climate Change: Turkey’s Water Policy and Strategy

Serkan GÜNDOĞDU*

Öz

İklim değişikliği, yalnızca çevresel bir kriz değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerin ve dış politikanın doğasını yeniden şekillendiren çok boyutlu bir sorundur. Küresel ölçekte artan sıcaklıklar, değişen yağış rejimleri ve su kaynaklarının azalması devletlerin güvenlik, enerji, tarım ve sağlık gibi temel alanlardaki politikalarını doğrudan etkilemektedir. Bu yeni jeoekolojik düzlemde tatlı su, artık yalnızca hayati bir kaynak değil, aynı zamanda bir jeopolitik güç unsuru olarak öne çıkmaktadır. Özellikle sınır aşan su havzalarında yer alan devletler için su, egemenliğin korunması ile iş birliği arasında hassas bir denge kurmayı gerektiren stratejik bir meseledir. Bu bağlamda Türkiye, sahip olduğu Dicle ve Fırat Nehirleri gibi önemli su kaynaklarıyla hem bölgesel hem uluslararası düzeyde dikkate değer bir aktör konumundadır. Bu çalışmanın amacı, iklim değişikliği ekseninde suyun dış politika aracı olarak nasıl kullanıldığını, jeopolitik öneme dönüşümünü incelemek ve Türkiye’nin bu süreçte izlediği dış politika stratejilerini analiz etmektir. Türkiye’nin bölgesel ilişkilerinde bu dinamiği nasıl kullandığı, dış politikasında su diplomasisi kavramının nasıl şekillendiğine dair bir analiz ortaya koymayı hedeflemektedir. Yöntem olarak nitel analiz yöntemi benimsenmiştir;

ABSTRACT

Climate change is not only an environmental crisis but also a multidimensional issue that is reshaping the nature of international relations and foreign policy. Rising global temperatures, shifting precipitation patterns, and decreasing water resources directly influence state policies in critical areas such as security, energy, agriculture, and public health. In this new geo-ecological context, freshwater has emerged not only as a vital resource but also as a geostrategic instrument of power. For states located within transboundary water basins, water becomes a strategic matter that necessitates a delicate balance between sovereignty and cooperation. In this regard, Turkey stands out as a significant regional and international actor with its control over key water sources such as the Tigris and Euphrates rivers. The aim of this study is to examine how water is used as a foreign policy tool within the context of climate change and how it has gained geopolitical significance. It further seeks to analyze Turkey’s foreign policy strategies in this evolving process, focusing on how Turkey has utilized this dynamic in its regional relations and how the concept of water diplomacy has taken shape within its foreign policy discourse. The study adopts a qualitative research methodology, drawing on official

* Doç. Dr., Munzur Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, sgundogdu@munzur.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7597-879X

resmî belgeler, uluslararası anlaşmalar, bölgesel su politikaları ve akademik literatürden yararlanılarak yorumlayıcı bir yaklaşım geliştirilmiştir. Makale, suyun jeopolitik değerinin artmasıyla birlikte Türkiye'nin bu gücü nasıl yönettiğini ve hangi araçlarla dış politikasına entegre ettiğini özgün bir yaklaşımla ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Su Sorunu, Jeopolitik, Dış Politika.

documents, international agreements, regional water policies, and academic literature to develop an interpretive analytical framework. The article explores, with a unique perspective, how Turkey manages the rising geopolitical value of water and integrates this power into its foreign policy instruments.

Keywords: Climate Change, Water Issue, Geopolitics, Foreign Policy.

1. GİRİŞ

İklim sistemi üzerinde son yıllarda artarak yaşanan değişimler, küresel düzenin yalnızca çevresel çerçevede değil, aynı zamanda siyasi ve ekonomik boyutlarda da yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Bu kırılmanın merkezinde yer alan su, yalnızca yaşamın devamı için temel bir unsur olmakla kalmayıp, giderek daha fazla jeopolitik bir enstrüman olarak değerlendirilmekte, devletlerin dış politika stratejilerinde öncelikli gündem maddesi haline gelmektedir. Özellikle sınıraşan su havzaları üzerinden şekillenen çok taraflı ilişkilerde, suyun yönetimi artık egemenlik anlayışlarının ötesinde, diplomatik esneklik, bölgesel denge ve uluslararası iş birliği kapasitesi gibi kavramlarla birlikte ele alınmaktadır.

Bu dönüşüm, Türkiye açısından hem riskleri hem de fırsatları bünyesinde barındıran özgün bir konum üretmektedir. Fırat ve Dicle nehir sistemlerine sahip olan Türkiye, hem yukarı kıyıdaş olarak kaynakların yönlendirilmesinde belirleyici bir aktör olmakta hem de bu pozisyonun uluslararası hukuk ve siyasal hassasiyetler doğrultusunda yönetilmesini gerektiren çok katmanlı bir sorumluluk üstlenmektedir. İklim değişikliğinin su rejimleri üzerindeki olumsuz etkisi, bu kaynakları daha kıt, daha değerli ve dolayısıyla daha tartışmalı hale getirirken, suyu bir güvenlik konusu, bir kalkınma meselesi ve bir dış politika aracı haline dönüştürmüştür. Bu çalışmada, suyun stratejik önem kazanma süreci incelenerek Türkiye'nin bu bağlamda geliştirdiği su politikaları ve dış politika stratejileri değerlendirilecek; iklim değişikliğinin etkisiyle suyun jeopolitik güce dönüşümünde Türkiye'nin oynadığı rol çok boyutlu bir analizle ele alınacaktır.

2. KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE SU KAYNAKLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İklim değişikliği, yalnızca atmosferin fiziksel yapısını değil, aynı zamanda tüm canlı yaşamın sürdürülebilirliğini doğrudan etkileyen küresel bir tehdittir. Atmosferin yaklaşık 10 km kalınlığındaki alt tabakası olan troposferde, oldukça düşük oranlarda bulunan ancak etkisi son derece büyük olan su buharı, CO₂ ve CH₄ gibi gazlar, iklim sisteminin düzenlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır (Şen, 2022, s. 1). Birleşmiş Milletler raporları ve yapılan çalışmalar, uzun yıllardan beri atmosferde sera gazı emisyonlarında artış olduğunu, gözlemlenen bu artışın temel nedeninin ise insan kaynaklı faaliyetler olduğunu sıklıkla dile getirmiştir (Öner, 2023, s. 13-14). Fosil yakıt kullanımı, endüstriyel üretim süreçleri ve kimyasal maddelerde tüketimi, atmosferdeki doğal dengeyi bozarak iklim sistemine olumsuz yönde etki etmektedir. Bu faaliyetlerin sonucunda karbondioksit (CO₂), metan (CH₄) ve ozon (O₃) gibi gazların salınımında ciddi artışlar meydana gelmiş, bu da hem ozon tabakasında tahribata yol açmış hem de küresel ısınma sürecini hızlandırmıştır.

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) raporuna göre, mevcut sera gazı emisyon düzeylerindeki artışın sürmesi halinde, küresel yüzey sıcaklıklarının ortalama 3,2 °C artması beklenmektedir. Bu durumun Türkiye özelinde ise, yıllık ortalama sıcaklıklarda 2,5 ila 4 °C aralığında bir yükselişe neden olacağı öngörülmektedir (IPCC, 2021, s. 4). Bu sıcaklık değişimi aşırı yağış veya çok az yağış gibi olumsuzlukları beraberinde getirerek başta kuraklık ve su taşkınları olmak üzere anormal hava olaylarının yaşanmasına neden olmaktadır. Kar örtüsünde ve buzulların hacminde gözle görülür bir azalma yaşanırken, deniz seviyelerinde yükselme meydana gelmiş; atmosferdeki sera gazı birikimi artış göstermiştir. Sıcak hava dalgaları, şiddetli yağışların neden olduğu seller ve uzun süreli kuraklık gibi uç hava olaylarının görülme sıklığı önemli ölçüde artmıştır (Bölük, 2016, s. 4). Dünyada yaşanan bu yapısal değişiklikler yalnızca çevre ile sınırlı kalmamakta, tarımsal üretimden gıda güvenliğine, su kaynaklarının sürdürülebilirliğinden enerji arzına, ekonomik istikrardan zorunlu göç hareketlerine ve nihayetinde uluslararası politikaları etkileyecek kadar çok geniş bir etki alanı yaratmaktadır (Kayan ve Küçük, 2022: 508). Dolayısıyla iklim değişikliği, çevresel bir mesele olmanın ötesinde, ekonomik, toplumsal ve siyasi yapılar üzerinde de doğrudan etkiler oluşturan çok boyutlu bir sorundur (Şanlı, vd., 2017, s. 202).

Bu gelişmeler, uluslararası toplumu harekete geçirmiş, iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında önemli hukuki ve kurumsal adımlar atılmış, 1985'te Viyana Sözleşmesi, 1987 Montreal Protokolü bu sürecin ilk hukuki temellerini oluşturan

muştur. Bunu 1992 tarihli Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), 1997 Kyoto Protokolü ve 2015 Paris Anlaşması izlemiştir. Türkiye de bu uluslararası yükümlülükler doğrultusunda çeşitli politika belgeleri oluşturmuş, kalkınma planlarında ve ulusal iklim strateji belgelerinde iklim değişikliğiyle mücadeleyle yönelik ilkelere yer vermiştir. Bu kapsamda, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirilmiş, Bakanlığa bağlı kuruluş olarak İklim Değişikliği Başkanlığı gibi yeni kurumsal yapılar da tesis edilmiştir (T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2025).

Bu çalışmada, konunun sınırlılığı bakımından küresel iklim değişikliğinin diğer tüm çevresel etkilerinin yanı sıra sadece su kaynakları ve tatlı su kaynakları üzerindeki etkileri üzerinde durulacaktır.

2.1. İklim Değişikliğinin Tatlı Su Erişimine ve Kaynaklarına Etkisi

Tatlı su hem biyolojik yaşamın devamı hem de insan topluluklarının sürdürülebilirliği açısından vazgeçilmez bir doğal kaynaktır. Dünya üzerindeki tatlı suyun büyük bir bölümü buzullar ve yer altı sularında depolanmış durumdadır. Kullanılabilir yüzey tatlı su miktarının son derece sınırlı olması, bu kaynağı hayati ve bir o kadar stratejik kılmaktadır. Tarım, sanayi ve enerji üretimi, ekonomi gibi temel sektörler büyük ölçüde tatlı suya bağımlıdır, aynı zamanda içme suyu ve hijyen koşullarının sağlanmasında da önemli bir role sahiptir (Firidin, 2015, s. 49). Küresel ölçekte artan nüfus, hızlı kentleşme ve iklim değişikliği gibi faktörler mevcut tatlı su kaynakları üzerindeki baskıyı her geçen gün artırmakta, bu durum su güvenliği ve temini açısından ciddi riskler doğurmaktadır.

Günümüzde küresel ısınmanın çevresel sistemler üzerinde yarattığı risk ve tehditlerin, tatlı su kaynakları açısından da son derece ciddi sonuçlar doğurduğu bir gerçektir. Artan sıcaklık değerleri, buharlaşma oranlarını yükseltmekte, bu durum yüzey ve yer altı tatlı su rezervlerinin miktarında azalmaya yol açmaktadır. Aynı zamanda, yağış rejimlerindeki düzensizlikler ve mevsimsel kaymalar, suyun doğal döngüsünü bozarak hem suyun erişilebilirliğini hem de kalitesini olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda, iklim değişikliği yalnızca tatlı su arzını azaltmakla kalmamakta, aynı zamanda bu kaynakların sürdürülebilir yönetimini de tehdit eden karmaşık bir sorun alanı haline gelmektedir (Sertyeşilışık, 2017, s. 29)

Türkiye'nin de içinde bulunduğu coğrafya, büyük ölçüde su stresi altındaki ya da su fakiri ülkelerin yer aldığı bir bölge olarak bilinmektedir. Özellikle Ortadoğu

coğrafyasında yer alan pek çok ülke, tatlı su kaynaklarına erişim açısından ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Aynı zamanda, su kaynaklarının bölgesel ölçekte stratejik bir değer taşıması, Türkiye'nin su politikalarına hem jeopolitik hem de diplomatik düzeyde yön veren önemli bir etkidir. Türkiye, su kaynakları açısından zengin bir ülke olmamakla birlikte, mevcut su potansiyeli üzerindeki demografik ve çevresel baskıların artması nedeniyle gelecekte ciddi bir su stresiyle karşı karşıya kalma riski taşımaktadır. Türkiye'de yıllık ortalama yağış yaklaşık 574 mm olup, yılda ortalama 450 milyar m³ suya tekabül etmektedir. Günümüz teknik ve ekonomik şartları çerçevesinde, çeşitli maksatlara yönelik olarak tüketilebilecek yerüstü suyu potansiyeli yılda ortalama toplam 94 milyar m³'tür, 18 milyar m³ olarak belirlenen yeraltı suyu potansiyeli ile birlikte ülkemizin tüketilebilir yerüstü ve yeraltı su potansiyeli yılda ortalama toplam 112 milyar m³ olup, 57 milyar m³'ü kullanılmaktadır. Türkiye'de kişi başına düşen kullanılabilir yıllık su miktarı 2000 yılında 1652 m³, 2009 yılında 1544 m³, 2020 yılında ise 1346 m³ olmuştur. 2025 yılı itibarıyla teknik ve ekonomik kullanılabilir su potansiyeli dikkate alındığında kişi başına düşen su miktarı 1.312 m³/yıl seviyelerindedir. Türkiye, kişi başına kullanılabilir su potansiyeline bakıldığında, su baskısı yaşayan ülkeler arasında yer almaktadır (DSİ, 2025).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2030 yılı için yaptığı projeksiyonlara göre, ülke nüfusunun 100 milyona ulaşması beklenmekte ve bu nüfus artışı doğrultusunda kişi başına düşen yıllık kullanılabilir su miktarının yaklaşık 1.120 metreküp seviyesine gerileyeceği öngörülmektedir. Bu tahminler, su kaynaklarında herhangi bir tahribat yaşanmadığı, tüketim alışkanlıklarının değişmediği ve mevcut büyüme hızının korunduğu varsayımıyla yapılmıştır. Ancak bu öngörüler oldukça iyimser olup, su kaynaklarının kalitesinde ve miktarında iklim değişikliği, kentleşme, tarımsal yanlış sulama gibi etkenlerle daha hızlı bir bozulma yaşanmaktadır (Kayaer ve Çiftçi, 2018, s. 389). Bu nedenle, mevcut tatlı su kaynaklarının gelecek nesillerin ihtiyaçları da gözetilerek korunması, suyun akılcı, verimli ve adil bir anlayışla yönetilmesi ve bu bilincin topluma kazandırılması zorunludur.

3. SUYUN JEOPOLİTİK GÜCE DÖNÜŞÜMÜ

Güç kavramı, uluslararası ilişkiler disiplinde teorileri ve dış politika analizlerini açıklayabilmek açısından en temel kavramlardan biridir (Gündoğdu, 2021, s. 33). Buna göre bir devletin gücü, çeşitli unsurlardan oluşmaktadır. Genel olarak bakıldığında ulusal gücü oluşturan unsurları nicel ve nitel unsurlar olarak incelemek mümkündür. Nicel unsurlar; coğrafya, doğal kaynaklar, nüfus, ekonomik ve askeri kapasite olarak sayılabilir. Nitel unsurlar ise; ulusal karakter ve moral, diplomasi ve hükümetin niteliği şeklinde incelenebilir (Arı, 1999, s. 86). Bu bağlamda

bir ülkenin zengin ve önemli doğal kaynaklara sahip olması o ülkenin güç kapasitesi için önemli bir unsur olarak dikkate alınmaktadır. Doğal kaynaklar, devletlerin uluslararası arenadaki güç dengelerinde belirleyici unsurlardan biri olarak kabul edilmekte, özellikle zengin hammadde ve su kaynaklarına sahip olmak ülkeler açısından stratejik bir avantaj sunmaktadır (Arı, 1999, s. 89).

Bu bağlamda ele alındığında su, yalnızca yaşamsal bir kaynak değil, aynı zamanda devletler için jeopolitik bir güç unsuru olarak değerlendirilmektedir. Tarih boyunca stratejik bir araç olmuş, bu nedenle her dönem politik önemini korumuştur. Özellikle sınıraşan su kaynaklarının kontrolü ve yönetimi devletlerarası ilişkileri doğrudan etkilemekte, bu durum suyu hem iş birliği hem de çatışma potansiyeli barındıran bir unsur haline getirmektedir. Bu bakımdan su, uluslararası ilişkilerde jeopolitik önemi yüksek belirleyici bir rol oynamaktadır. Ortadoğu, Orta Asya ve Afrika gibi su sorunu yaşanan bölgelerde, su kaynaklarının paylaşımı üzerinden şekillenen politikalar, güvenlik stratejilerinin merkezine yerleşmiştir. Bu bağlamda, suya erişim hakkı yalnızca hukuki bir sorun olarak değil, aynı zamanda devletlerin egemenlik ve dış politika araçlarının da bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır.

Suya ilişkin ilk sistematik hukuki düzenlemelerin Roma hukukunda ortaya çıktığı görülmektedir. Bu dönemde su, toprakla birlikte ele alınmış, yalnızca akan suların özel mülkiyete konu olabileceği kabul edilmiştir (Kayaer ve Çiftçi, 2018, s. 394). Toplum yararının öncelendiği ve suyun ortak mal olarak değerlendirilmesi yaklaşımı ise daha sonra Cermen hukuk sisteminde benimsenmiştir. Modern dönemde ise, su hakkı uluslararası hukukun gündemine Cenevre Sözleşmeleri ile girmiş, bu belgeler suya erişimin temel bir insan hakkı olarak ele alınmasının önünü açmıştır (Özbay, 2014). 1972 yılında düzenlenen Stockholm Konferansı'nda ise su, çevrenin yaşamsal bir unsuru olarak tanımlanmış ve korunması gerektiği vurgulanmıştır. Bugün birçok ülkenin, farklı dönemlerde suyu temel bir hak olarak anayasa düzeyinde güvence altına aldığı görülmektedir (Şirin, 2010, s. 122).

Suyun artan stratejik önemi, onu yalnızca çevresel bir mesele olmaktan çıkarak, küresel çatışmaların ve krizlerin başlıca tetikleyicilerinden biri haline getirmiştir. Suya erişimde yaşanan eşitsizlikler, temel insan hakkının ihlaline yol açarken, aynı zamanda göç hareketlerini hızlandırmakta, gıda ve sağlık güvenliğini zayıflatmakta, ekonomik üretkenliği sekteye uğratmaktadır (Sürmelioglu Parlar ve Özkan, 2025, s. 113). Günümüzde çokuluslu su şirketleri, dünya tatlı su kaynaklarının artan stratejik değerini ve denetim altına alındığında yaratabileceği yüksek kar potansiyelini fark etmiş durumdadır. Bu bağlamda su, tıpkı petrol ve değerli madenler gibi, küresel sermaye için yüksek getirili bir yatırım ve kar aracı haline gelmiştir, stratejik önemini daha da pekiştirmiştir (Karakılçık ve Gökdemir, 2012,

s. 84). Su politikalarına yön veren küresel aktörler, belirli merkezlerde ürettikleri yeni ve ideolojik nitelik taşıyan kavramlar aracılığıyla, dünya kamuoyunu etkilemekte ve bu kavramların yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde içselleştirilmesi için çeşitli araçlardan yararlanmaktadır. “Yönetişim”, “bütüncül su kaynakları yönetimi”, “özeleştirme”, “yerleştirme” ve “kamu- özel ortaklığı” gibi kavramlar, bu küresel stratejinin temel uygulama enstrümanları olarak öne çıkmaktadır. Küresel düzeyde su politikalarının uygulanmasında başta ABD ve Avrupa Birliği olmak üzere, çok sayıda uluslararası kuruluş, devlet, yardım fonları, düşünce ve akademik kuruluşlar, küresel su yönetişiminin başlıca aktörleri arasında yer almaktadır. Ancak dikkat çekici bir biçimde, bu küresel yönetişim ağında Üçüncü Dünya ülkeleri ya temsil edilmemekte ya da karar alma süreçlerinden dışlanmaktadır (Karakılçık, 2011, s. 79).

Suya ilişkin uluslararası uyuşmazlıkların önemli bir bölümü, sınıraşan su kaynaklarından dolayı meydana gelmektedir. Tarihsel süreç boyunca, su odaklı çatışmalar özellikle birden fazla ülkenin ortaklaşa kullandığı nehir havzalarında yoğunlaşmıştır. Bugün dünya nüfusunun yaklaşık %40’ı, 263 sınıraşan nehir havzasında yaşamaktadır ve bu havzaların üçte ikisinde suyun ortak yönetimine dair bağlayıcı bir anlaşma bulunmamaktadır. Nil, Ürdün, Dicle ve Fırat gibi Ortadoğu’daki su yolları; İndus, Ganj ve Brahmaputra gibi Güney Asya’daki akarsular ile Colorado, Rio Grande ve Panama gibi Amerika kıtasındaki örnekler, sınıraşan su paylaşımının jeopolitik sonuçlarını açık biçimde ortaya koymaktadır. Nitekim ortak su kaynaklarına erişim zaman zaman siyasi ya da askeri nedenlerle engellenebilmekte, bu da söz konusu kaynakların yalnızca doğal değil, aynı zamanda stratejik değer taşıdığını göstermektedir (Gleick, 1993, s. 80- 83).

4. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ SONRASI SU KRİZLERİNE İLİŞKİN SU DİPLOMASİSİ YAKLAŞIMLARI

İklim değişikliğine bağlı olarak suyun artan önemi, su kaynaklarına ilişkin anlaşmazlıkları da beraberinde getirmiş, uzun zamandan beri var olan su krizleri günümüzde daha da karmaşık hale gelmiştir. Suyun yaşamsal önemi ve stratejik değeri, devletlerin suyu en etkili biçimde kullanma ve kontrol etme çabasını artırmakta; bu durum, suyu küresel ve bölgesel anlaşmazlıkların merkezine yerleştirmektedir. Devletlerarasındaki bu çatışmaları, çoğu zaman bölgesel düzeyde iş birliği mekanizmalarının gelişimini engellemekte ve suyun verimli kullanımını sekteye uğratarak çevresel sorunların derinleşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, sınıraşan su kaynaklarının paylaşımında yaşanan gerilimleri yönetmek ve olası çatışmaları önlemek amacıyla “su diplomasisi” adı verilen diplomatik araçlar kullanılmaktadır.

Su diplomasisi, bölgesel düzeyde kaynakların barışçıl paylaşımına yönelik iş birliği yapılarının oluşturulmasında kritik bir rol oynamaktadır (Schmeier, 2018, s. 2). Özellikle iklim değişikliği, sanayileşme, hızlı şehirleşme ve nüfus artışı gibi faktörler su kaynaklarının önemini daha da artırarak uluslararası sistemde suya dayalı çıkar çatışmalarını yoğunlaştırmakta, bazı bölgelerde bu gerilimlerin doğrudan çatışmaya dönüşmesine yol açmaktadır.

Uluslararası sistemde suya ilişkin anlaşmazlıkların çözülmesi ve bütünleşmiş, sürdürülebilir bir yönetim modelinin inşa edilebilmesi için su diplomasisi çerçevesi önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Su diplomasisinin temel amacı, taraflar arasında doğru iletişim ve müzakere süreçleri yoluyla fikir birliği sağlamak ve bu uzlaşmayı, oluşturulan ortak mekanizmalar aracılığıyla kurumsal yapılara entegre etmektir. Bu süreç yalnızca kaynakların teknik olarak paylaşımını değil, aynı zamanda aktörler arasında güvene dayalı ilişkilerin inşasını da hedeflemektedir (Michel, vd., 2019). Böylece su diplomasisi, çatışma potansiyelinden uzaklaşarak sürdürülebilir bir iş birliği alanına dönüşmekte; çok taraflı platformlar ve bölgesel girişimler aracılığıyla aktörleri ortak bir çatı altında buluşturmakta; uzun vadede ise bölgesel istikrarı destekleyen kurumsal mekanizmaların gelişimine katkı sunmaktadır.

Su diplomasisinin iş birliğini sağlamak amacıyla dört aşaması bulunmaktadır. İlk aşama, devletler veya gruplar arasında ortaya çıkan su anlaşmazlıklarıdır. Bu aşamada tarafların tutum ve davranışlarının yoğunluğuna bağlı olarak müzakere, diplomatik baskı, arabuluculuk, tahkim ya da dostane girişim, iyi niyet gibi yöntemlerden biri veya birkaçı kullanılabilir. Amaç, tarafları anlaşmazlığın çözümüne, yani ikinci aşamaya yönlendirmektir. İkinci aşamada, taraflar arasında karşılıklı güvenin tesis edilmesi ve ortak bir yapı oluşturulması hedeflenmektedir. Bu süreçte, 1966 tarihli Helsinki Kuralları, 1977'deki Birleşmiş Milletler Uluslararası Su Yolları Sözleşmesi ve 2004'te yayımlanan Berlin Kuralları gibi uluslararası su hukuku normlarından yararlanılır (Grench, vd., 2018, s. 104). Bu çerçevede, tarafların barış sürecine yönlendirilmesi için bir nehir havzası organizasyonunun kurulması ya da bölgesel bir anlaşmanın yapılması teşvik edilir (Güntay, 2022, s. 144). Üçüncü aşamada ise anlaşmazlık içinde olan taraflar arasında çeşitli iş birliği mekanizmaları oluşturularak, su kaynakları konusunda birlikte hareket edebilmeleri için bir zemin hazırlanır. Son aşamada ise, ortak planlama mekanizmaları, ortak izleme sistemleri ve planlanan önlemlerin karşılıklı bildirimine dayalı yapılar geliştirilir. Bu süreç, kısaca "ortak su yönetimi" olarak tanımlanabilir. Bu yapılar sayesinde tarafların su kaynaklarını birlikte ve etkin bir şekilde yönetebilmeleri amaçlanır (Schmeier, 2018, s. 4). Bu yönetim mekanizması ile her bir taraf, su kaynaklarını yakından takip edebilir ve şeffaflık temelinde karar alma süreçlerine katılabilir.

Tarihsel süreç incelendiğinde, suyun doğrudan bir savaş nedeni olarak ortaya çıktığı örneklerin oldukça sınırlı olduğu, suyun genellikle çatışmaların dolaylı unsurlarından biri olarak rol oynadığı görülmektedir. Ancak bu tespit, nüfus artışının ve suya duyulan talebin günümüzdeki kadar yüksek olmadığı, su kaynakları üzerindeki baskıların çeşitlenip yoğunlaşmadığı ve iklim değişikliğinin kısa vadeli etkilerinin henüz belirginleşmediği bir döneme aittir (Yıldız, 2010, s. 92). Günümüzde ise iklim değişikliğinin giderek artan olumsuz etkileri, uluslararası düzeydeki siyasi gerilimler, küresel ekonomik istikrarsızlıklar, sınır aşan su kaynaklarına yönelik hak iddiaları ve çevresel kirlilik gibi faktörlerin bir araya gelmesiyle su, stratejik önemi yüksek ve çok boyutlu bir güvenlik meselesi haline gelmiştir. Son yirmi yıllık dönemde, su kıtlığı ve suya erişim sorunları ile olası su savaşları arasında doğrudan bir sebep sonuç ilişkisi bulunduğu yönündeki görüş, uluslararası alanda giderek daha fazla kabul görmeye başlamıştır. Bu bağlamda, su güvenliği meselesi yalnızca çevresel ya da kalkınmaya ilişkin bir konu olmaktan çıkarak, pek çok ülkenin askeri güvenliğinin bir parçası olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Starr, 1991, s. 19). Özellikle sınır aşan su kaynaklarını ortaklaşa kullanan devletler arasında yaşanabilecek ihtilafların, son yirmi yılda küresel düzeyde kaygı uyandıracak ölçüde artış gösterdiği ifade edilmektedir (Yıldız, 2010, s. 128; Karakılçık, 2008, s. 31).

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği sınırları içerisinde yer alan tüm su kaynaklarının korunmasını, mevcut kirliliklerin bertaraf edilmesini ve gelecekte ortaya çıkabilecek kirlilik tehditlerine karşı gerekli önlemlerin alınmasını hedefleyen Su Çerçeve Direktifi'ni (SÇD) kabul etmiştir. Üye ve aday ülkeler açısından bağlayıcılığı bulunan bu direktifin hazırlanma sürecinde suyun kalite ve miktarına doğrudan ya da dolaylı etkide bulunan sanayi ve tarım sektörlerinin temsilcileri, tüketici örgütleri ile ulusal ve yerel düzeyde faaliyet gösteren idari otoritelerden çok sayıda uzman aktif olarak rol almıştır (Durmuş, vd., 2020, s. 97).

5. TÜRKİYE'NİN SINIR AŞAN SULARI VE SU POLİTİKASI

Dünyada bazı akarsular, bir devletin topraklarında doğup beslendikten sonra, bir veya birden fazla ülkenin sınırlarını aşarak denize ulaşmaktadır. Bu tür su kütleleri, uluslararası literatürde "sınır aşan sular" (transboundary waters) olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra, bazı akarsular iki ya da daha fazla ülkenin sınır hattı boyunca akış göstermekte olup bu tür akarsular genellikle "sınır teşkil eden sular" (border-forming waters) şeklinde nitelendirilmektedir. Ancak bu su kütlelerinin "uluslararası sular" (international waters) olarak adlandırılması terminolojik açıdan doğru değildir. Zira "uluslararası sular" kavramı, genellikle herhangi bir devletin egemenliğine tabi olmayan ve tüm devletlerin ortak kullanımına açık

olan deniz alanları ya da açık okyanus bölgeleri gibi su alanlarını ifade etmektedir. Buna karşılık, sınır oluşturan nehirlerden yalnızca bu nehre kıyıdaş olan devletlerin yararlanma hakkı bulunmaktadır. Bu nedenle, kavramsal netlik ve hukuki isabet açısından “sınır oluşturan sular” ifadesinin tercih edilmesi daha doğru olacaktır (Tepekaya, 1996, s. 150).

Genel kanının aksine, Türkiye su kaynakları bakımından zengin bir ülke değildir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025). Ancak Fırat ve Dicle nehir sistemlerine ev sahipliği yapması nedeniyle, uzun yıllar boyunca Orta Doğu'daki su sorununun kilit aktörlerinden biri olmuştur. Özellikle Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında başlattığı büyük ölçekli baraj ve sulama yatırımları, bölge ülkeleriyle su paylaşımına ilişkin mevcut anlaşmazlıkları daha görünür hale getirmiştir. Bu projelerin kendi topraklarına ulaşan su miktarını azaltacağı ve su kalitesini olumsuz yönde etkileyeceği gerekçesiyle itirazlarda bulunmuş, bu bağlamda sorunu uluslararası kamuoyunun gündemine taşımaya çalışmışlardır. Irak'ın 2003 yılında yaşadığı askeri müdahale öncesinde daha öncelikli bir konu olan su meselesi, işgal sonrası dönemde bölgesel önceliklerde geriye itilmiştir. Öte yandan, Türkiye; Suriye ve Irak'la ilişkilerinde zaman zaman güvenlik, özellikle terörle mücadele bağlamında da iç içe geçen su müzakerelerinde önemli bir tecrübe edinmiş, bu çerçevede gerilimi azaltmaya yönelik çeşitli çözüm önerileri ve iş birliği projeleri geliştirmiştir. Uluslararası hukuk perspektifinden konu değerlendirildiğinde mevcut uygulamalar ve yürütülen çalışmalar, su kaynaklarının adil, makul ve etkin biçimde kullanımı ile sınır komşusu devletlere ciddi zarar vermeme ilkelerinin genel kabul gördüğünü ortaya koymaktadır.

Türkiye'nin kara sınırları toplamda 2.875 kilometre uzunluğundadır ve bunun yaklaşık 1.067 kilometrelik bölümü akarsular tarafından doğal sınır olarak belirlenmiştir. Yunanistan, Bulgaristan ve eski Sovyetler Birliği ile sınır oluşturan veya sınırı aşan nitelikteki akarsulara ilişkin ilişkileri her ne kadar ideal düzeyde olmasa da büyük ölçüde belirli çözüm mekanizmalarına kavuşturulmuştur. Özellikle sınır teşkil eden akarsulara dair uyumsuzluklar, mevcut uluslararası hukuk normları ve sınır ihtilaflarına ilişkin düzenlemeler çerçevesinde görece kolay biçimde çözümlenmiştir. Buna karşın, Suriye ve Irak ile paylaşılan su kaynaklarına ilişkin sorunlara henüz kalıcı ve somut bir çözüm getirilememiştir (Durmuş vd., 2020, s. 98). Türkiye'nin son zamanlarda ağırlıklı olarak yaşadığı ve zaman zaman sıkıntılar hissettiği su sorunu ile ilgili tartışmalarda, dünyanın siyasi, sosyal, ekonomik ve su kıtlığı açısından en sorunlu olan bölgelerinden biri olan Ortadoğu'da yer almasından dolayı çoğu kez özellikle Fırat ve Dicle Nehirleri ile ilgili konularda tartışmalara taraf olmaktadır (Esenyel, 2001, s. 21). Türkiye, su sorununun çözümüne yönelik olarak

üç aşamalı plan önermiştir. Bu planın ilk iki aşamasında, ilgili ülkelerin su ve toprak kaynaklarının bilimsel yöntemlerle envanterinin çıkarılması öngörülmektedir. Üçüncü aşamada ise, belirlenen su miktarının, suyun etkin kullanımını sağlayacak tasarruf yöntemleri dikkate alınarak ve ihtiyaçlar asgari düzeyde tutulmak suretiyle, adil bir şekilde hangi ülkeye ne kadar tahsis edileceği konusunda mutabakata varılması hedeflenmiştir (Kayaer ve Çiftçi, 2018, s. 400).

Türkiye, suyun stratejik, ekonomik ve yaşamsal öneminin bilinciyle hareket etmekte olup bu alandaki tutumunu yalnızca ulusal çıkarlar çerçevesinde değil, aynı zamanda etik sorumluluklar doğrultusunda da şekillendirmektedir. Bu yaklaşım, Türkiye'nin su politikalarında sadece faydacı bir anlayışla değil, aynı zamanda bölgesel istikrarı ve ortak menfaatleri gözetten bir duyarlılıkla hareket ettiğini göstermektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025). Sorunlu havzalar ve sınır aşan sular bağlamında geliştirilecek politika, diplomasi ve stratejilerin şekillenmesinde bölge ülkelerinin tutum ve yaklaşımlarının da Türkiye'nin bu değer temelli yaklaşımıyla uyumlu olması önem arz etmektedir. Bununla birlikte, uluslararası hukuk normları, bölgesel güç dengeleri ve mevcut jeopolitik dinamikler de dikkate alınarak kapsamlı ve sürdürülebilir çözümler geliştirilmesi gerekmektedir.

Türkiye yalnızca sınıraşan su havzalarında yukarı kıyıdaş (upstream) ülke değil, aynı zamanda bazı nehir sistemlerinde aşağı kıyıdaş (downstream) ülke konumundadır. Bu durum, Türkiye'nin sınıraşan su politikalarının hem coğrafi gerçeklikler hem de uluslararası hukuk ilkeleri bağlamında çok yönlü bir yaklaşımla şekillendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Türkiye'nin yer aldığı başlıca sınıraşan su havzaları şu şekildedir:

- ♦ *Meriç Nehri*
- ♦ *Kura- Aras Nehir Sistemi*
- ♦ *Çoruh Nehri*
- ♦ *Fırat- Dicle Nehir Sistemi*
- ♦ *Asi Nehri*

Bu nehir sistemleri, Türkiye'nin toplam tatlı su kaynaklarının yaklaşık %35'ini oluşturmaktadır. Dolayısıyla sınıraşan sular, ülkenin su güvenliği, sürdürülebilir kalkınması ve bölgesel ilişkileri açısından stratejik öneme sahiptir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025). Türkiye'nin sınıraşan sulara yönelik yaklaşımı, uluslararası hukuk normları, bölgesel barış anlayışı ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda şekillenmekte olup, su meselesine öncelikle temel bir insan hakkı perspek-

tifinden yaklaşmakta ve suyun yaşamın devamı için vazgeçilmez bir unsur olduğu anlayışını benimsemektedir. Bu doğrultuda suyun bütüncül ve verimli kullanımına ilişkin sahip olduğu bilgi birikimi ve teknik deneyimi, kıyıdaş ülkelerle paylaşmaya hazır olduğunu her fırsatta dile getirmektedir. Sınıraşan su kaynaklarını çatışma konusu değil, kıyıdaş ülkeler arasında iş birliğini teşvik eden bir unsur olarak değerlendirmektedir. Bu anlayış doğrultusunda, suyun barışçıl amaçlarla yönetilmesi ve ortak kalkınmayı destekleyecek mekanizmaların geliştirilmesini savunmaktadır. Ayrıca her sınıraşan nehir havzasının, kendine özgü ekonomik, sosyal, çevresel, kültürel, hidrolojik ve meteorolojik koşulları bulunduğu gerçeğinden hareketle, bu su kaynaklarının yönetiminin de her bir havzanın özgün dinamikleri dikkate alınarak kıyıdaş ülkeler arasında müzakere edilmesi gerektiği görüşü benimsenmektedir. Türkiye, sınıraşan suların kıyıdaş ülkeler arasında uluslararası hukukun öngördüğü şekilde “hakça” (equitable), “akılcı” (reasonable) ve “etkin” (efficient) biçimde kullanımının esas alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu çerçevede, karşılıklı hak ve yükümlülükler dengesi gözetilerek sürdürülebilir su yönetimi anlayışı desteklenmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025).

6. SONUÇ

İklim değişikliğinin giderek derinleşen etkileri, su kaynaklarını yalnızca çevresel değil, aynı zamanda jeopolitik bir mesele haline getirmiştir. Bu çerçevede tatlı su kaynakları, özellikle sınıraşan nitelikte olanlar, ülkeler arasında hem iş birliği hem de gerilim alanları olarak ön plana çıkmaktadır. Türkiye, Fırat ve Dicle nehirleri başta olmak üzere önemli su havzalarına sahip olması nedeniyle bu yeni jeoekolojik düzlemde stratejik bir konuma sahiptir. Türkiye'nin su politikası, bu kaynakları hem ulusal güvenliğin sağlanması hem de bölgesel barış ile iş birliğinin geliştirilmesi doğrultusunda bir dış politika aracı olarak ele alınmaktadır. Türkiye'nin benimsediği üç aşamalı su yönetimi yaklaşımı; bilimsel envanter çalışmaları, etkin tasarruf yöntemleri ve adil paylaşım prensiplerine dayanmaktadır. Ancak, bu stratejik çerçevenin daha etkili hale gelmesi için mevcut politikaların küresel iklim rejimleriyle daha uyumlu hale getirilmesi, bölgesel müzakere mekanizmalarının daha kurumsal yapılarla desteklenmesi ve su diplomasisinin çok taraflı platformlarda daha görünür hale getirilmesi gerekmektedir.

Küresel ölçekte ise, Türkiye'nin deneyimi, iklim değişikliği çağında sınıraşan su kaynaklarının çatışma değil, iş birliği zemini olarak yönetilebileceğinin önemli bir örneğidir. Bu bağlamda, Türkiye'nin su yönetimi tecrübesi ve teknik kapasitesi, küresel su diplomasisi süreçlerine entegre edilerek, sürdürülebilir kalkınma ve barış odaklı bölgesel girişimlere öncülük edebilir. Sonuç olarak, Türkiye'nin su politikası

ve stratejisi, yalnızca çevresel krizlere yanıt üretmekle kalmamakta, aynı zamanda jeopolitik gücünü sürdürülebilir barış politikalarıyla bütünleştiren özgün bir model sunmaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

Climate change has evolved into a multidimensional phenomenon that influences not only the ecological balance but also the foundations of international relations and global security architecture. Rising global temperatures, unpredictable precipitation patterns, and the depletion of freshwater sources are exerting profound pressure on national policies related to agriculture, energy, public health, and security. In this shifting geo-ecological landscape, freshwater has emerged not only as a vital resource but as a strategic geopolitical asset. Countries situated along transboundary river basins must now navigate the complex terrain between sovereignty and cooperative resource management, where water becomes both a point of contention and an opportunity for diplomacy. In this context, Turkey occupies a critical geopolitical position, particularly due to its control over the Tigris and Euphrates rivers- two of the most vital transboundary water systems in the Middle East. While not abundant in freshwater resources, Turkey's role as an upstream country grants it significant influence in shaping regional water politics. As climate change increasingly disrupts hydrological cycles, freshwater becomes scarcer and more contested, heightening its importance in foreign policy frameworks.

This study examines how water, within the context of climate change, is being transformed into a tool of foreign policy and a driver of geopolitical influence. The analysis focuses specifically on Turkey's strategic approach to water management, emphasizing how the country integrates its hydropolitical capabilities into broader regional diplomacy. Through a qualitative methodology that incorporates official policy documents, international treaties, regional water agreements, and academic literature, the research adopts an interpretive lens to assess Turkey's evolving water strategy. Water diplomacy has become an indispensable component of conflict prevention and regional stability, particularly in areas marked by water scarcity. Turkey's approach highlights the dual need to secure national water interests while fostering regional cooperation. The country employs a three-tiered model of water governance that includes: (1) scientific inventory of water and land resources, (2) promotion of water-saving technologies and practices, and (3) equitable allocation based on minimum needs. However, for this framework to achieve its full potential, Turkey must align its national water strategies more closely with global climate

governance norms, strengthen institutional mechanisms for regional negotiation, and increase its diplomatic visibility in multilateral platforms.

Moreover, Turkey's experience provides a valuable case for understanding how water, as a traditionally local resource, can be managed within an international framework of dialogue and mutual benefit. This analysis suggests that effective water diplomacy requires not only state-to-state negotiation but also the inclusion of local stakeholders, transparent data sharing, and the building of trust across all levels of governance. In this regard, Turkey has the potential to pioneer a model of hydro-diplomacy that is both technically informed and politically inclusive.

The study also sheds light on the broader geopolitical implications of freshwater governance under climate stress. Water no longer functions merely as an environmental issue but rather as a strategic domain intersecting development goals, security doctrines, and regional influence. This reality is particularly pronounced in the Middle East, where water scarcity intersects with political instability, demographic pressure, and cross-border tensions. Turkey's stance in managing its transboundary water resources illustrates a nuanced balance between asserting upstream rights and accommodating downstream concerns, a balance that is increasingly scrutinized in international forums. Ultimately, the transformation of freshwater into a geopolitical asset underscores the need for adaptive, forward-looking policies that integrate environmental realities with diplomatic foresight. Turkey's foreign policy illustrates a growing recognition that sustainable water management must be framed not only as a technical or environmental concern but as a matter of strategic planning and regional peacebuilding. As the impacts of climate change intensify, Turkey's water diplomacy could serve as a blueprint for other riparian states navigating similar challenges in a rapidly changing global order.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkıları: Serkan Gündoğdu, çalışmanın tamamında tek başına katkı sunmuştur.

Çıkar Beyanı: Yazarlar ya da herhangi bir kurum/ kuruluş arasında çıkar çatışması yoktur.

Ethics Statement: The authors declare that the ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In the event of a contrary situation, the Journal of Public Administration and Policy has no responsibility and all responsibility belongs to the author of the study.

Author Contributions: Serkan Gündoğdu has contributed to all parts and stages of the study.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest among the authors and/or any institution.

KAYNAKÇA

- Arı, T. (1999). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. 3. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Bölük, E. (2016). Thornthwaite İklim Sınıflandırmasına Göre Türkiye İklimi (ss.1-25). Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Klimatoloji Şube Müdürlüğü. https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/iklim_siniflandirmalari/thornthwaite.pdf
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü. (2025). *Toprak Su Kaynakları*. <https://dsi.gov.tr/Sayfa/Detay/754> (Erişim tarihi: 16 Nisan 2025)
- Durmuş, N., Özengin, N. ve Elmacı, A. (2020). Türkiye’de Sınıraşan Suların Çevresel Problemlerinin Araştırılması. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 9 (1), 96-106. <https://doi.org/10.28948/ngumuh.559320>
- Esenyel, Ö. (2001). *Türkiye’nin Su Potansiyeli ve Potansiyelin Kullanılması*. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- Firidin, E. (2015). Su Sorununun, Su Hakkı ve Su Etiği Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 43-55.
- Gleick H. P. (1993). Water and Conflict: Fresh Water Resources an International Security. *International Security*, 18 (1), 79-112.
- Grech-Madin, C., Döring, S., Kim, K. ve Swain, A. (2018). Negotiating water across levels: A peace and conflict “toolbox” for water management. *Journal of Hydrology*, 559, 100-109. <https://doi.org/10.1016/j.jhydrol.2018.02.008>
- Gündoğdu, S. (2021). *Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Kurumlar ve Uygulamalar (2002-2013)*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Güntay, N. (2022). Su Diplomasisi ve Bölgesel İşbirliği Ekseninde Mekong Nehri Havzası’nın İncelenmesi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18 (41), 137- 169. <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrrtj.1090057>.
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2021). *Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Summary for Policymakers* (pp.1–35). https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf (Erişim tarihi: 19 Nisan 2025)
- Karakılçık, Y. (2008). Bölgesel Su Anlaşmazlıklarının Küresel Çatışmaya Dönüşme Riski: Fırat ve Dicle Örneği. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 4 (16), 19-56.
- Karakılçık, Y. (2011). Küresel Aktörlerin Su Stratejileri ve “Bölgesel Su Birliği” Gerekliliği: AVSUBİR. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2 (1), 74-90.

- Karakılçık, Y. ve Gökdemir, L. (2012). 21. Yüzyılda Suyun Ekonomi Politikası ve Küresel Su Şirketlerinin "Küresel Ekonomik Kriz"i Fırsata Dönüştürme Olanakları. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (1), 82-96.
- Kayaer, M. ve Çiftçi, S. (2018). 'Su Sorunu' ve Türkiye'nin Tatlısu Potansiyeli Çerçevesinde Türkiye'nin Sınıraşan Sularının Stratejik, Etik ve Hukuki Boyutlarının Değerlendirilmesi. PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4 (3), 386-404.
- Kayan, A., Küçük, A. (2022). Küresel İklim Krizinin Oluşmasında Politik Kararların Hükümet Politikalarının Etkisi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (31), 501- 526.
- Michel, D., et al. (2019). *Water Diplomacy: Facilitating Dialogues. Water Diplomacy of the Journal of Hydrology (SIWI)*. <https://siwi.org/wp-content/uploads/2019/07/hlpf-policy-brief-3-july-web.pdf>
- Öner, Ş. (2023). İklim Değişikliği Sorununun Uluslararası Gelişmeler Eşliğinde Türkiye'nin Politika ve Kurumlarına Yansıması. *Ombudsman Akademik*, (18), 13-47.
- Özbay, Ö. (2014). 21. Yüzyılda Uluslararası Su Hukuku. <https://www.hidropolitikakademi.org/tr/article/999/21-yuzyilda-uluslararasi-su-hukuku> (Erişim Tarihi: 17 Nisan 2025)
- Schmeier, S. (2018). *What is Water Diplomacy and Why Should You Care?*. Global Water Forum, 2017-2018, ss.2-7.
- Sertyeşilışık, E. (2017). Türkiye'nin Su Kaynaklarının Ekonomi Politikası Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Journal of Scientific Reviews*, 10 (1), 28-30.
- Starr, Joyce R. (1991). Water Wars. *Foreign Policy*, 82, 17-30.
- Sürmelioglu Parlar, D. ve Özkan, A. (2025). 21. Yüzyılda Suriye'de Su Güvenliği. *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, 7 (1), 110-147. <https://doi.org/10.53451/ijps.1675224>.
- Şanlı, F. B., Bayrakdar, S. ve İncekara, B. (2017). Küresel İklim Değişikliğinin Etkileri ve Bu Etkileri Önlemeye Yönelik Uluslararası Girişimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 201-212.
- Şen, Z. (2022). İklim Değişikliği ve Türkiye. *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*, 1 (1), 1-19.
- Şirin, T. (2010). Çevresel Güvenlik Kapsamında Su. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (MÜHF – HAD)*, 16 (3-4), 85-168.

- T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2025). Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın Tarihçesi. <https://www.csb.gov.tr/tarihcemiz-i-7012> (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2025)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2025). *Türkiye'nin Su Politikası*. https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-su-politikasi.tr.mfa (Erişim Tarihi: 27.04.2025)
- Tepekaya, M. (1996). Değişen Dünya Konjonktüründe Türkiye'nin Sınır Aşan Suları. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 1 (1), 149-184.
- Yıldız, D. (2010). *Su'dan Savaşlar*. İstanbul: Truva Yayınları.